

УДК 338.45:669(477)
DOI: 10.60022/2(9)-20S

Чижевська Марина Борисівна

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економіка, підприємництва та маркетингу
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

Chyzhevska Maryna

PhD in Economics, Associate Professor
Head of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Ukraine
ORCID: 0000-0003-1637-9564

Товстун Віктор Вікторович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
зі спеціальності 051 «Економіка»
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

Tovstun Viktor

PhD student
Specialty 051 «Economics»
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Ukraine
ORCID: 0009-0006-8341-5974

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз стратегічних орієнтирів розвитку металургійної промисловості України в умовах поєднання наслідків пандемії COVID-19, повномасштабної війни та глобальних трансформацій світового ринку сталі. Обґрунтовано системну роль металургії як базової галузі національної економіки, що формує експортний потенціал, промислову зайнятість і ресурсну основу післявоєнної відбудови. На основі аналізу динаміки виробництва сталі у 2020–2024 рр. визначено масштаби втрат галузі та чинники її часткової адаптації до роботи в умовах воєнного стану. З використанням PEST-аналізу систематизовано внутрішні та зовнішні фактори впливу на функціонування металургійної промисловості, зокрема інвестиційні обмеження, логістичні бар'єри, дефіцит кадрів, енергетичні ризики та зростання вимог декарбонізації у контексті євроінтеграції й запровадження механізму СВМ. За результатами дослідження сформульовано систему стратегічних орієнтирів розвитку галузі, що охоплюють повоєнне відновлення, технологічну модернізацію, «зелену» трансформацію, розвиток експортної інфраструктури та посилення державної промислової політики. Реалізація запропонованих орієнтирів розглядається як передумова підвищення конкурентоспроможності української металургії та її інтеграції у європейські ланцюги доданої вартості.

Ключові слова: металургійна промисловість, стратегічний розвиток, внутрішні та зовнішні чинники, післявоєнне відновлення, декарбонізація, конкурентоспроможність, PEST-аналіз.

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF THE METALLURGICAL INDUSTRY OF UKRAINE

Abstract. The article presents a comprehensive study of the strategic guidelines for the development of Ukraine's metallurgical industry under the combined impact of the COVID-19 pandemic, full-scale war, and profound structural transformations of the global steel market. The metallurgical sector is substantiated as a core component of the national economy that ensures export revenues, industrial employment, and the material foundation for post-war reconstruction. Based on an analysis of steel production dynamics in 2020–2024, the scale of industrial losses is identified, along with the key factors that enabled partial stabilization and adaptation of the sector under martial law.

The research applies a PEST analysis framework to systematize internal and external factors affecting

the functioning of the metallurgical industry, including investment shortages, logistical constraints, workforce depletion, energy security challenges, and increasing decarbonization requirements in the context of European integration and the implementation of the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). Particular attention is paid to the growing importance of technological modernization and the transition from traditional blast-furnace production to electric arc and hydrogen-based steelmaking technologies.

As a result, a coherent system of strategic development guidelines for Ukraine's metallurgical industry is proposed. These guidelines encompass post-war recovery and technological renewal, green transformation and environmental compliance, diversification of export logistics, enhancement of international cooperation, and the formation of a proactive and coordinated state industrial policy. The implementation of the proposed strategic priorities is considered a key prerequisite for strengthening the long-term competitiveness of Ukrainian metallurgy, increasing its resilience to external shocks, and ensuring its integration into European value-added chains in the post-war period.

Keywords: *metallurgical industry, strategic development, internal and external factors, post-war recovery, decarbonization, competitiveness, PEST analysis.*

Постановка проблеми. Металургійна промисловість історично була і залишається однією з базових галузей української економіки, що формує сировинну основу для машинобудування, будівництва, інфраструктури. У довоєнний період (до 2022 р.) чорна металургія забезпечувала значну частку промислового виробництва та експорту країни. Зокрема, ще в 2019 році на металургійну продукцію припадало понад третину валютних надходжень від експорту товарів України. Галузь генерувала суттєві бюджетні надходження, інвестиції та підтримувала зайнятість у регіонах присутності металургійних комбінатів (Кривий Ріг, Запоріжжя, Маріуполь, Дніпропетровська обл. тощо). Таким чином, стан і розвиток металургії мають критично важливе значення для економічної безпеки та збалансованого зростання держави.

Однак у 2020-2025 рр. металургійна промисловість України зіткнулася з безпрецедентними викликами, що обумовлює постановку цієї проблеми як науково значущої та практично важливої. По-перше, пандемія COVID-19 (2020-2021) спричинила тимчасове падіння попиту на металопродукцію на світових ринках і розрив логістичних ланцюгів, що негативно вплинуло на завантаження потужностей. По-друге, повномасштабна військова агресія росії (з лютого 2022 р.) призвела до руйнування та зупинки ключових металургійних заводів, втрати територій, порушення експортної логістики, відтоку кадрів та інших руйнівних наслідків. Як результат, обсяги виробництва сталі в Україні у 2022 р. впали на ~70% порівняно з попереднім роком [2]. Експорт металопродукції також скоротився в рази, позбавивши країну значної частки валютних надходжень. По-третє, на тлі війни посилюються й довгострокові зовнішні тенденції: зростання конкуренції з боку виробників інших країн (насамперед Китаю, який пропонує дешевшу сталь на глобальному ринку), протекціоністські заходи та торговельні обмеження у світі, пришвидшення переходу розвинених країн до «зеленої» металургії з жорсткішими екологічними вимогами. Всі ці фактори ставлять українську металургію перед необхідністю структурних змін та вироблення нової стратегії розвитку.

Проблема розвитку металургійної галузі України в сучасних умовах тісно пов'язана з важливими загальнодержавними завданнями: економічне відновлення країни, післявоєнна відбудова промисловості, забезпечення зовнішньоторговельного балансу та валютних надходжень, виконання Україною міжнародних зобов'язань (у т. ч. інтеграція до ЄС, досягнення цілей декарбонізації). Від ефективного вирішення проблем металургії залежить успіх програм відбудови економіки, енергетична та сировинна безпека, підвищення технологічного рівня промисловості й конкурентоспроможності країни на світовій арені. Таким чином, постановка проблеми стратегічного розвитку металургійної промисловості є на часі та має як наукову новизну (комплексне поєднання внутрішніх і зовнішніх аспектів трансформації галузі), так і велике практичне значення для формування державної промислової політики в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку та модернізації металургійної галузі України неодноразово ставала об'єктом досліджень вітчизняних науковців і експертів. Значний доробок сформовано у допандемічний та довоєнний періоди щодо конкурентоспроможності металургії, її модернізації та інтеграції у світову економіку. Важливим напрямом досліджень початку 2010-х рр. була модернізація та підвищення технологічного рівня галузі: С. Л. Воробйов та О. В. Собкевич визначили пріоритети й інструменти технічного переозброєння української металургії, акцентувавши

на необхідності енергоефективності та оновлення основних фондів [5]. О. В. Мельник проаналізувала перспективи розвитку чорної металургії України в умовах глобалізації, відзначивши тенденцію зміщення виробництва сталі до країн з дешевшою сировиною та робочою силою, а також потребу українських підприємств адаптуватися до цих умов [7].

Окремий пласт наукової літератури присвячено питанню сталого (екологічного) розвитку металургії. Зокрема, В. В. Кухар та співавт. запропонували концепцію сталого розвитку чорної металургії України, яка передбачає зменшення енерго- та ресурсномісткості виробництва, впровадження чистих технологій і підвищення екологічної безпеки галузі [3]. В. І. Хаустов та В. В. Венгер дослідили світовий досвід розвитку «смарт-індустрії» в металургії та сформулювали рекомендації щодо впровадження сучасних цифрових і автоматизованих технологій на українських металургійних підприємствах [6]. Вони виявили «вузькі місця» у технічному переоснащенні галузі та наголосили на важливості інновацій для підвищення продуктивності.

Події 2022-2023 років зумовили появу нових публікацій, що аналізують вплив війни на металургію та шляхи виходу з кризи. Аналітичний центр VoxUkraine (В. О. Агапова) опублікував дослідження, де показано трикратне падіння експорту металопродукції після початку повномасштабної війни та охарактеризовано ключові проблеми: зупинка та руйнування заводів, дефіцит електроенергії, складнощі з логістикою і фінансуванням обігових коштів [4]. При цьому наголошено, що навіть в умовах війни близько 80% виробленої металопродукції продовжує експортуватися, тобто галузь залишається експортноорієнтованою. У низці публікацій оглядового характеру розкрито актуальні виклики і перспективи української металургії. Зокрема, С. С. Зінченко [1] систематизував сім головних викликів, що стоять перед галуззю у 2024-2025 рр., включаючи високі ціни на енергоносії, дефіцит кадрів через мобілізацію, зростання логістичних витрат, конкуренцію з російським металом на європейських ринках, брак коксівного вугілля, торговельні обмеження та загрозу запровадження механізму СВМ у ЄС. Автором підкреслено, що українські металурги, попри війну, вже планують «зелене» майбутнє – від проектів переходу на пряме відновлення заліза (DRI) та електроплавильні технології до розрахунків необхідних інвестицій для декарбонізації [1].

Аналіз останніх досліджень показує, що науковці і практики напрацювали низку рекомендацій щодо окремих аспектів розвитку металургійної промисловості України – технічної модернізації, покращення експортної політики, екологізації виробництва, кластеризації тощо. Проте залишається невирішеною частина загальної проблеми, що полягає у комплексному визначенні стратегічних орієнтирів галузі в нових умовах – одночасного впливу війни, необхідності післявоєнної відбудови та трансформації під вимоги глобального ринку (включаючи декарбонізацію і інтеграцію в європейську економіку). Бракує цілісного бачення, як синхронізувати внутрішні заходи розвитку (відновлення виробництва, інвестиції, кадрову політику) з зовнішніми викликами (конкуренція, міжнародна кооперація, регуляторні зміни). Таким чином, дана стаття покликана заповнити цю прогалину, спираючись на наявні напрацювання та фактичні дані останніх років, і запропонувати узгоджену стратегію розвитку металургійної промисловості України на середньострокову перспективу.

Метою статті є розроблення рекомендацій щодо стратегічних орієнтирів розвитку металургійної промисловості України у 2020-2025 рр. з урахуванням сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження: проаналізувати динаміку та поточний стан металургійної галузі України, вплив на неї факторів пандемії та війни; виявити основні внутрішньо-економічні проблеми розвитку галузі (інвестиційні, технологічні, кадрові, інфраструктурні) та зовнішні чинники (кон'юнктура світового ринку, конкуренція, геополітичні та регуляторні умови); провести стратегічний аналіз (PEST) середовища функціонування української металургії в 2020-2025 рр. для структурованого оцінювання політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів; на основі отриманих даних сформулювати пріоритетні напрями та заходи, реалізація яких дозволить забезпечити стійкий розвиток і зростання конкурентоспроможності металургійної промисловості України у середньо- та довгостроковій перспективі; окреслити подальші перспективи досліджень у напрямі післявоєнного відновлення та трансформації галузі.

Виклад основного матеріалу. Українська металургія вступила у 2020 р. із певними структурними проблемами, що накопичувалися попередніми десятиріччями: висока енерго- та матеріаломісткість виробництва, зношеність основного обладнання, залежність від кон'юнктури світового ринку (значна частка напівфабрикатів у експорті), обмежена глибина переробки. Попри це, до пандемії галузь утримувала вагоме місце в економіці. У 2021 р. в Україні було виплавлено близько 21,4 млн тонн сталі, що майже відповідало рівню 2019 р. [2]. Частка металургії у ВВП країни оцінювалася на рівні

~5–7%, а в експорті товарів – понад 20% [1][2]. Перший удар нанесла пандемія COVID-19: у 2020 р. глобальний попит на сталь тимчасово знизився, що разом із локдаунами дещо зменшило виробництво сталі в Україні (до 20,6 млн т, –4% проти 2019 р.). Проте вже у 2021 р. відбулося поживлення, і обсяги виплавки відновилися до 21,4 млн. т.

Таблиця 1

Динаміка виплавки сирової сталі в Україні, 2020-2024 рр.

Рік	Обсяг виробництва, млн т	Зміна проти попереднього року, %
2020	20,6	–4,0% (до 2019 р.)
2021	21,4	+3,9%
2022	6,3	–70,6%
2023	6,0	–4,8%
2024	7,6	+26,3%

Джерело: складено авторами на основі [1,4,9]

Як видно з таблиці 1, 2022 рік став переломним для галузі – обсяг виробництва сталі скоротився до 6,3 млн т, що становить лише ~30% від рівня попереднього року. Такий обвал не має прецедентів в історії незалежної України і безпосередньо зумовлений наслідками російської агресії. Через бойові дії та окупацію Україна втратила контроль над низкою металургійних гігантів – зокрема, маріупольськими комбінатами «Азовсталь» та ММК ім. Ілліча, які забезпечували значну частку виплавки чавуну й сталі [1]. За оцінками, внаслідок бойових дій та окупації загальні сталеліварні потужності країни скоротилися на дві третини [5]. Окрім прямих втрат заводів, галузь зіткнулася з дефіцитом електроенергії через руйнування енергетичної інфраструктури, перебоями в постачанні сировини (коксівного вугілля) та блокадою чорноморських портів, що практично паралізувало експорт у першій половині 2022 р. Експорт металопродукції, який до війни становив десятки млн тонн на рік, скоротився утричі [4]. Частка металургії у структурі експорту товарів України впала з ~35% у 2019 р. до 14-15% у 2023 р. [3]. Внутрішнє споживання металу також зменшилося через загальне падіння економічної активності та руйнування підприємств-споживачів (машинобудування, будівництва).

На 2023 р. металургійна галузь фактично працювала на обмежених потужностях, зосереджених у відносно безпечних регіонах (комбінати Групи «Метінвест» у Запоріжжі, Кам'янському; «АрселорМіттал Кривий Ріг»; підприємства «Інтерпайп» тощо). Незважаючи на всі труднощі, у 2023 р. стабілізувалася робота уцілілих підприємств, що дозволило дещо наростити виробництво наприкінці року. Згідно з даними об'єднання «Укрметалургпром», у 2024 р. виплавка сталі зросла до 7,58 млн т (на 21,6% більше, ніж у 2023 р.) [2]. Це свідчить про поступову адаптацію галузі до роботи в умовах війни: було налагоджено альтернативні логістичні маршрути (експорт через дунайські порти, західні прикордонні переходи), частково відновлено енергопостачання, знайдено нові джерела сировини. Втім, обсяг випуску 2024 р. все ще майже втричі менший за довоєнний, а використання наявних потужностей лишається низьким. Галузь продовжує працювати із серйозним недовантаженням, втрачаючи позиції на світових ринках. Для окреслення подальших шляхів розвитку проаналізуємо основні фактори середовища (внутрішні та зовнішні), що впливають на металургійну промисловість України в 2020–2025 рр., та їх стратегічні наслідки (PEST-аналіз у табл. 2).

Таблиця 2

PEST-аналіз факторів розвитку металургійної промисловості України

Аспект (фактор)	Ключові чинники та їх вплив на галузь металургії України
Political (політичні)	<p>Війна та окупація призвели до руйнації ключових металургійних потужностей (зокрема «Азовсталі», ММК ім. Ілліча), створили постійні безпекові ризики для діючих підприємств і суттєво обмежили інвестиційну активність та стратегічне планування.</p> <p>Державна політика перебуває в стадії трансформації у напрямі післявоєнного відновлення: металургію, зокрема «зелений» сталевий сектор, визначено пріоритетною галуззю, однак реалізація підтримки стримується воєнним станом і дефіцитом бюджетних ресурсів.</p> <p>Геополітичні чинники та євроінтеграція відкривають доступ до європейських фондів відновлення, але водночас вимагають дотримання жорсткіших стандартів.</p>
Economic (економічні)	<p>Воєнні дії спричинили різке скорочення виробництва та експорту сталі (до близько 6 млн т у 2023 р.), що призвело до втрати валютної виручки, зменшення ефекту масштабу та падіння частки металургії у ВВП й експорті (з $\approx 35\%$ до $\approx 15\%$).</p> <p>Енергетична криза та руйнування енергосистеми зумовили зростання витрат: підприємства були змушені купувати дорогу імпорتنу електроенергію, тарифи у 2022–2025 рр. подвоїлися, а зупинка ключового виробника коксівного вугілля призвела до імпорту значних обсягів дорогої сировини, що різко знизило цінову конкурентоспроможність галузі.</p> <p>Логістичні обмеження, пов'язані з блокадою портів і переорієнтацією експорту на сухопутні маршрути, підвищили логістичні витрати у 2–3 рази та звузили географію конкурентних поставок.</p> <p>Дефіцит інвестиційних ресурсів і високі воєнні ризики обмежують можливості фінансування відновлення й модернізації, зокрема реалізації капіталомістких «зелених» проєктів, що потребують значних довгострокових вкладень.</p>
Social (соціальні)	<p>Воєнна мобілізація та міграція призвели до дефіциту кадрів у металургійній промисловості (15–20% працівників мобілізовано), що спричинило нестачу як робітничого, так і інженерного персоналу та вже стримує виробництво.</p> <p>Руйнування соціальної інфраструктури металургійних міст і релокація населення актуалізують потребу у забезпеченні житлом, безпечних умовах праці та соціальній підтримці персоналу. Водночас посилення суспільного запиту на екологічність виробництва змушує підприємства активізувати екологічну модернізацію для збереження соціальної легітимності та відповідності стандартам ЄС у контексті євроінтеграції.</p>
Technological (технологічні)	<p>Втрата та зношеність виробничих потужностей внаслідок руйнування найбільших металургійних заводів актуалізували проблему технологічного відставання галузі: значна частина діючого обладнання є застарілою та зношеною, що зумовлює потребу переходу до більш ефективних технологій (електродугові та киснево-конверторні печі).</p> <p>Декарбонізація та «зелена» трансформація стають критичним викликом у контексті EU Green Deal і впровадження СВМ, оскільки висока вуглеємність української сталі загрожує суттєвими експортними втратами; перспективним напрямом є впровадження технологій прямого відновлення заліза (DRI/HBI) та електрометалургії.</p> <p>Обмежений рівень інновацій і цифровізації стримував модернізацію до війни, однак післявоєнне відновлення відкриває можливість створення нових виробництв за стандартами Industry 4.0, зокрема у форматі «зелених» металургійних кластерів на основі водневих технологій.</p>

Джерело: складено авторами на основі [1–4, 7]

Проаналізувавши фактори, можна зробити висновок, що українська металургійна промисловість опинилася в надзвичайно складному середовищі, де одночасно діють руйнівні внутрішні шоки (війна, економічна криза) та швидкі зовнішні трансформації (ринкові і технологічні). З одного боку, такі умови несуть численні загрози подальшому існуванню галузі (втрата частки ринку, зупинка підприємств, відплив кадрів), з іншого – створюють своєрідне «вікно можливостей» для перезапуску металургії на нових засадах. Світова кон'юнктура хоча й несприятлива зараз, але в середньостроковій перспективі очікується зростання попиту на «зелений» метал для відновлюваної енергетики, електротранспорту тощо, і Україна має потенціал долучитися до цих ринків за умови проведення правильних стратегічних реформ.

Авторами даного дослідження сформовано стратегічні орієнтири розвитку металургійної промисловості України, а саме:

1. Повоєнне відновлення та технологічна модернізація металургійної промисловості мають ґрунтуватися не лише на відбудові зруйнованих підприємств, а й на структурній зміні технологічної бази галузі. Пріоритетом є перехід від доменного виробництва до електрометалургійних комплексів, що зменшить залежність від коксу та скоротить викиди CO₂. Перспективним напрямом є формування «зелених» металургійних кластерів у промислових центрах (Кривий Ріг, Запоріжжя) з використанням водневих технологій та випуском продукції з високою доданою вартістю. Реалізація цих підходів потребує завчасної підготовки інвестиційних проєктів і модернізації енергетичної інфраструктури з

акцентом на енергоефективність і зниження собівартості виробництва.

2. Забезпечення сировинної безпеки та диверсифікація постачань є критичним стратегічним пріоритетом металургійної галузі в умовах війни. Необхідно зменшити залежність від коксівного вугілля та інших ключових ресурсів шляхом диверсифікації імпорту, формування страхових запасів і підтримки національного видобутку на підконтрольних територіях. Паралельно доцільно прискорити перехід до альтернативних технологій виплавки (DRI/EAF), а також розглянути створення державного резерву стратегічної сировини та розвиток імпортозаміщення критичних матеріалів стратегічної сировини або стимулювати імпортозаміщення там, де це реально.

3. Розвиток експортної інфраструктури та логістики є необхідною умовою відновлення експортного потенціалу металургійної галузі. У коротко- та середньостроковій перспективі пріоритетом є використання морського коридору Чорного моря, розширення потужностей дунайських портів і прикордонних перевалочних комплексів, а також модернізація залізничної інфраструктури з орієнтацією на європейську колію та підвищення пропускної спроможності. У довгостроковому вимірі ключовим завданням є відновлення роботи глибоководних морських портів і інтеграція логістики металургії України до європейської транспортної мережі, що дозволить знизити транспортні витрати та підвищити конкурентоспроможність металопродукції на світових ринках.

4. Подолання кадрового дефіциту та розвиток трудового потенціалу потребують системних заходів із повернення й утримання кваліфікованих працівників у галузі. Доцільними є державні програми підтримки критичних спеціалістів (бронювання, соціальні пакети, безпечні умови праці), а також інвестиції в підготовку молодих кадрів через оновлення освітніх програм і розвиток дуальної освіти. Після війни важливим ресурсом зменшення кадрового дефіциту мають стати програми реінтеграції ветеранів і формування позитивного іміджу металургії як сучасної, безпечної та екологічно орієнтованої галузі.

5. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності та ефективна торговельна стратегія мають ґрунтуватися на диверсифікації експорту шляхом переходу від напівфабрикатів до продукції з вищою доданою вартістю, що потребує розвитку передільних потужностей і гармонізації стандартів. Важливим є освоєння нових і розширення присутності на традиційних ринках (ЄС, Туреччина, Близький Схід, Північна Африка) за активної участі держави у торговельних місіях і сертифікації. Окремим пріоритетом є перегляд застарілих торговельних обмежень та пролонгація пільгових режимів торгівлі, зокрема з ЄС, для підтримки відновлення української металургії.

6. Виконання екологічних вимог і «зелена» трансформація металургії є одночасно викликом і можливістю в контексті євроінтеграції України. Запровадження механізму СВМ створює ризики суттєвих експортних втрат для вуглецевоемної продукції, що зумовлює необхідність технологічної декарбонізації галузі. Стратегічним пріоритетом є впровадження низьковуглецевих технологій (DRI, електрометалургія, використання «зеленої» електроенергії), закладення стандартів Green Steel у проекти реконструкції та розвиток пілотних «зелених» металургійних кластерів. Державна підтримка через податкові стимули, гармонізацію екостандартів і участь у програмах ЄС здатна прискорити трансформацію та підвищити інвестиційну привабливість галузі.

7. Посилення міжнародної підтримки та кооперації є критичним чинником відновлення металургійної промисловості за умов обмежених внутрішніх ресурсів. Металургію доцільно включити до пріоритетів Плану відновлення України з фокусом на залучення грантів, пільгових кредитів та інвестицій у проекти відбудови й модернізації. Перспективним є доступ українських виробників до європейських фондів декарбонізації та участь у спільних «зелених» проектах, що потребує активного діалогу з ЄС. Важливим напрямом також є розвиток міжнародної виробничої кооперації та державно-приватного партнерства, зокрема створення спільних підприємств і виконання спеціалізованих замовлень для оборонної промисловості.

Запропоновані стратегічні орієнтири взаємопов'язані та мають реалізовуватися комплексно. Наприклад, участь у європейських програмах підтримки (п. 7) напряму допоможе втілити технологічну модернізацію (п. 1 і 6) та вирішити проблему інвестицій (п. 2). Диверсифікація ринків збуту (п. 5) потребуватиме покращеної логістики (п. 3) і відповідної торговельної політики держави. Кадрове забезпечення (п. 4) є передумовою успішності всіх інших напрямів. Тому для уряду та бізнесу важливо координувати зусилля: держава має створити сприятливі умови (макроекономічну стабільність, податкові стимули, дипломатичний супровід на зовнішніх ринках, інституційну підтримку), а металургійні компанії – здійснювати конкретні проекти модернізації, інвестувати у персонал, шукати нові можливості на ринку.

Варто зазначити, що вже зараз намітилися позитивні кроки. Як повідомляє Міністерство економіки України, у проєкті Industrial Recovery Strategy 2025–2030 металургійна галузь включена до пріоритетних секторів, особливо в контексті виробництва «зеленої» сталі та критичних матеріалів для Європи[7][8]. Стратегія передбачає післявоєнну переорієнтацію промислових потужностей, підвищення продуктивності та інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості[9]. Це відповідає окресленим нами орієнтирам. Тепер завдання – перейти від концепцій до конкретних дій і проєктів, не втрачаючи часу, щоб українська металургія не залишилася на узбіччі світової металургійної карти.

Висновки. Українська металургійна промисловість у 2020–2025 роках переживає критичний період, пов'язаний із потрійним викликом: наслідками пандемії, руйнівним впливом війни та необхідністю адаптації до нових глобальних умов (технологічних і ринкових). Проведений аналіз показав, що галузь зазнала безпрецедентних втрат – виробництво сталі впало до історичного мінімуму, експорт скоротився в рази, знижується частка металургії у структурі економіки. Основні проблеми сьогодення включають: фізичне знищення та окупацію частини металургійних потужностей; енергетичну кризу (дефіцит та дорожнечу енергоносіїв); дефіцит сировини (коксівного вугілля) і кваліфікованих кадрів; логістичні бар'єри для експорту; посилення міжнародної конкуренції та загрози торговельно-кліматичних обмежень (СВАМ). Водночас, незважаючи на ці виклики, українська металургія зберігає свій потенціал і стратегічне значення – навіть у 2024 р. на неї припадало близько 7% ВВП і 15% експорту товарів, підприємства продовжують інвестувати у підтримання виробництва (близько 20% промислових капіталовкладень країни). Це свідчить про живучість галузі та готовність до відновлення.

Для забезпечення сталого розвитку металургійної промисловості України необхідне впровадження узгодженої стратегії, що охоплює як невідкладні антикризові заходи, так і довгострокову технологічну трансформацію. Ключові стратегічні орієнтири, сформульовані у статті, можна підсумувати так:

1. Відновлення та модернізація: відбудувати зруйновані та розвивати наявні підприємства за принципом «краще, ніж було» – впроваджуючи новітні енергоефективні та низьковуглецеві технології виробництва сталі. Це дозволить різко підвищити продуктивність і відповідність світовим екологічним стандартам.

2. Забезпечення ресурсів: гарантувати безперервне постачання сировини (руда, кокс, скрап) та енергії для металургії через диверсифікацію імпорту, підтримку внутрішнього виробництва і розвиток власної енергетичної бази – аж до інтеграції з енергетичним сектором (наприклад, використання дешевої атомної енергії для електросталеплавильних комплексів після відновлення [1]).

3. Покращення логістики і вихід на ринки: мінімізувати транспортні витрати та ризики шляхом модернізації залізниці, портів, створення нових маршрутів експорту. Паралельно – активна торговельна дипломатія для відкриття ринків, зняття бар'єрів і закріплення України як надійного постачальника сталі для Європи та світу.

4. Розвиток людського капіталу: зберегти існуючий кадровий потенціал через соціальний захист працівників і адресне бронювання, та виховувати нове покоління фахівців за підтримки держави й бізнесу. Інвестиції в людський капітал не менш важливі, ніж у обладнання, адже саме люди впроваджуватимуть нові технології.

5. Інтеграція у глобальну «зелену» економіку: стратегія декарбонізації не розкіш, а питання виживання української металургії у перспективі 10–15 років. Тому вже зараз необхідно реалізовувати пілотні проєкти «зеленої» металургії, шукати міжнародних партнерів для фінансування таких ініціатив та позиціювати Україну як майбутнього постачальника «зеленої» сталі і залізрудної сировини до ЄС. Це дозволить зайняти свою нішу в нових ланцюгах доданої вартості, що формуються у Європі в рамках енергетичного переходу.

Реалізація перелічених стратегічних орієнтирів вимагатиме синергії зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Уряд України має врахувати ці напрями при доопрацюванні довгострокових програм розвитку промисловості (2025–2030) і післявоєнної відбудови. Металургійні компанії, зі свого боку, вже зараз повинні проводити підготовчу роботу – розробляти проєкти реконструкції, навчати персонал, налагоджувати зв'язки з потенційними інвесторами. Від своєчасності та ефективності цих дій залежить, чи зможе українська металургія після закінчення війни швидко відновитися і вийти на нову траєкторію зростання.

Подальші перспективи досліджень пов'язані з деталізацією визначених макrorівневих стратегічних орієнтирів у форматі прикладних бізнес-планів і політик. Перспективними напрямками є обґрунтування створення «зелених» металургійних кластерів, розроблення моделей державно-

приватного партнерства для відбудови підприємств, аналіз нішевих сегментів зовнішніх ринків, оцінка впливу СВМ та адаптаційних механізмів, а також дослідження інтеграції української металургії в європейські ланцюги постачання. Особливої уваги потребують соціально-економічні аспекти модернізації, зокрема відновлення трудового потенціалу та вплив трансформації галузі на регіональний розвиток, що сформує наукове підґрунтя для успішного повоєнного відновлення металургії України.

Література

1. Зінченко С. Сім викликів української металургії в 2025 році та погляд у майбутнє [Електронний ресурс] // *GMK Center*. – 05.05.2025. – Режим доступу: <https://gmk.center/ua/opinion/sim-viklikiv-ukrainskoi-metalurgii-v-2025-roci-ta-poglyad-u-majbutnie/> (дата звернення: 15.06.2025).
2. Polityuk P. Ukraine steel output rises 1% so far in 2025, producers union says [Electronic resource] // *Reuters*. – 09.05.2025. – Available at: <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-steel-output-rises-1-so-far-2025-producers-union-says-2025-05-09/> (accessed: 20.06.2025).
3. Кухар В., Шкрабак І., Шаульська Л., Чуб Н., Приходьков А. Організаційні засади впровадження металургійних кластерів та відновлення промислового потенціалу України на основі розвитку водневих технологій // *Моделювання розвитку економічних систем*. – 2025. – № 15. – С. 53–59. – DOI: 10.31891/mdes/2025-15-14.
4. Агапова В. Заблокована логістика, світова конкуренція та трикратне падіння експорту: як війна змінила українську металургію, яка давала основний приплив валюти [Електронний ресурс] // *VoxUkraine*. – 28.06.2023. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/yak-vijna-zminyly-ukrayinsku-metalurgiyu/> (дата звернення: 10.07.2025).
5. Воробйов С. Л., Собкевич О. В. Пріоритети та інструменти модернізації металургійної галузі України // *Стратегічні пріоритети*. – 2012. – № 4(25). – С. 118–124.
6. Хаустов В., Венгер В. Металургія України [Електронний ресурс] // *Дзеркало тижня (ZN.ua)*. – 23.03.2019. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/promyshliennost/metalurgiya-ukrayini-306344_.html (дата звернення: 25.04.2025).
7. Melnyk O. V. Tendencies and prospects of development of metallurgical enterprises of Ukraine // *Economics and Industry*. – 2020. – № 1(89). – P. 86–102.
8. World Steel Association. Steel Statistical Yearbook 2021: Ukraine profile [Electronic resource]. – Brussels, 2021. – Available at: <https://worldsteel.org/steel-topics/statistics/steel-statistical-yearbook/> (accessed: 30.06.2025).
9. Міністерство економіки України. Стратегія розвитку промислового комплексу України до 2030 року (проект) [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=industrial-strategy> (дата звернення: 05.08.2025).

References

1. Zinchenko, S. (2025). Sim vyklykiv ukrainskoi metalurhii v 2025 rotsi ta pohliad u maibutnie [Seven challenges of Ukrainian metallurgy in 2025 and a look into the future] [Electronic resource]. *GMK Center*, 05 May. Available at: <https://gmk.center/ua/opinion/sim-viklikiv-ukrainskoi-metalurgii-v-2025-roci-ta-poglyad-u-majbutnie/> (accessed: 15 June 2025).
2. Polityuk, P. (2025). Ukraine steel output rises 1% so far in 2025, producers union says [Electronic resource]. *Reuters*, 09 May. Available at: <https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-steel-output-rises-1-so-far-2025-producers-union-says-2025-05-09/> (accessed: 20 June 2025).
3. Kukhar, V., Shkrabak, I., Shaulska, L., Chub, N., Prykhodkov, A. (2025). Orhanizatsiini zasady vprovadzhennia metalurhiinykh klasteriv ta vidnovlennia promyslovoho potentsialu Ukrainy na osnovi rozvytku vodnevyykh tekhnolohii [Organizational principles for implementing metallurgical clusters and restoring Ukraine's industrial potential based on hydrogen technologies]. *Modeliuvannia rozvytku ekonomichnykh system*, (15), pp. 53–59. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-14>
4. Ahapova, V. (2023). Zablockovana lohistyka, svitova konkurentsia ta trykratne padinnia eksportu: yak viina zminyly ukrainsku metalurhiu, yaka davala osnovnyi pryplyv valiuty [Blocked logistics, global competition and a threefold drop in exports: how the war changed Ukrainian metallurgy] [Electronic resource]. *VoxUkraine*, 28 June. Available at: <https://voxukraine.org/yak-vijna-zminyly-ukrayinsku-metalurgiyu/> (accessed: 10 July 2025).
5. Vorobiov, S. L., Sobkevych, O. V. (2012). Priorytety ta instrumenty modernizatsii metalurhiinoi haluzi Ukrainy [Priorities and tools for modernization of Ukraine's metallurgical industry]. *Stratehichni*

priorytety, 4(25), pp. 118–124.

6. Khaustov, V., Venher, V. (2019). Metalurhiia Ukrainy [Metallurgical industry of Ukraine] [Electronic resource]. *Dzerkalo tyzhnia (ZN.ua)*, 23 March. Available at: https://zn.ua/ukr/promyshliennost/metalurgiya-ukrayini-306344_.html (accessed: 25 April 2025).

7. Melnyk, O. V. (2020). Tendencies and prospects of development of metallurgical enterprises of Ukraine. *Economics and Industry*, 1(89), pp. 86–102.

8. World Steel Association. (2021). *Steel Statistical Yearbook 2021: Ukraine profile* [Electronic resource]. Brussels. Available at: <https://worldsteel.org/steel-topics/statistics/steel-statistical-yearbook/> (accessed: 30 June 2025).

9. Ministry of Economy of Ukraine. (2021). *Stratehiia rozvytku promyslovoho kompleksu Ukrainy do 2030 roku (proiekt)* [Strategy for the development of Ukraine's industrial complex until 2030 (draft)] [Electronic resource]. Available at: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=industrial-strategy> (accessed: 05 August 2025).